

КРАЇНСЬКИЙ ЛІТОПИС

1

9

12

4

6

УКРАЇНСЬКИЙ
В. 1086.
МУЗЕЙ АРХІВ

ЕКСЦЕЛЕНЦІЯ МИТРОПОЛИТ
ГРАФ АНДРІЙ ШЕПТИЦЬКИЙ

Голова Української Греко-католицької Церкви в Австрії
вивезений росіянами зі Львова примусово в Росію

19. вересня 1914 р.

В. Липинський.

ЧИМ І ЯК ПРИЧИНИЛАСЯ РЕЛІГІЯ ДО ВИТВОРЕННЯ
КУЛЬТУРИ І ДО БУДОВИ ДЕРЖАВИ У ВСЕСВІТНІЙ
ІСТОРІЇ.-

В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ ЗОКРЕМА.

А/. Релігія і церква до витворення культури і будови держав причинилася перш за все як нічим незамінима школа дисципліни соціальної і моральної: організацією людських інстинктів та хотінь і упорядкуванням людських думок про добро і зло громадського життя.

Коли прийняти той факт, що всяка держава повстає з завоювання і що у всякій державі єть люде, які правлять, і люде, якими правлять, то трівка державна організація і трівка культура може повстати тільки там, де взаємовідношення між завойовниками і завойованими, між організаторами і організованими, приймає норми законні, оперті на загально прийнятих і однакових як для одних так і для других, поняттях про добро і зло громадського життя. Рішачу роль в виробленню таких законних норм відіграє релігія, яка власне загальні і всіх обовязуючі поняття моралі дає, своєю церковною організацією їх чистоту та ясність зберігає і відповідно до них обмежує і організує людські інстинкти та упорядковує людські думки, витворюючи той лад в хотіннях, ту єдність в думанню і ту організованість в ділах, що в життю політичним зветься державою, а в життю духовнім культурою. Без такої організуючої і здержуючої духовної сили, якою єть релігія і церква, в громадському життю запановує вкінці груба сила матеріальна. Її панування веде завжди до руїни і анархії, до нічим необмеженого права сильніших кривдити слабших і до нічим необмеженого права слабших бунтуватись всіма засобами проти сильніших.

В чім полягає організуюча і упорядковуюча сила релігії і чому тільки релігія може виконувати одю необхідну функцію в громадському життю?

В основі людських інстинктів і залежних од цих інстинктів людських думок лежить хотіння жити і поширвати своє життя. Звідси повстає бажання людей, в їх тяжкій боротьбі за збереження і поширення життя, окріпити свої слабі сили союзом з силами сильнішими від людських, — силами, присутніх яких кожда людина в той чи інший спосіб відчуває. Почуття такого союзу, яке лежить в основі того, що приято звати містицизмом, дає людині найбільше заохочення до акції енергійної, сталої, непохїтної, з вірою, що союз з цими силами, сильнішими від сил людини, дасть їй в кінці кінців перемогу. Оце містичне почуття примушує людину ві-

ддавати все напруження свого розуму, всю дисципліну й по-
олух своєї волі, все своє завзяття справі милій, тим Ви-
щим силам, в які людина вірить — справі, яка стає ціллю
і провідником всіх думок і діл даної людини. Такий місти-
цизм єсть у всякій людській вірі, однаково, чи це буде ре-
лігія — тоб то ірраціональна, переростаюча людський розум,
віра в Бога — чи це буде якась доктрина раціоналістична,
оперта на вірі в керуючі людством /отже од людини так са-
мо, як і Бог, сильніші/ закони, які ми пізнаєм при допомі
свого розуму. Комуністи чи соціалісти, наприклад, в овоім
бажанні здобути владу, матеріяльні блага і зробити ща-
ливим своє земне життя, вірять, що в цьому їм допоможуть
закони матеріяльного розвитку людства, відкриті розумом
пророків соціалізму і сформульовані в їхній матеріяліс-
тичній та "науковій" соціалістичній вірі. І захоплені
оцею своєю вірою, вони ведуть завзяту боротьбу за владу,
за панування, за матеріяльні блага. Чому ж, одначе, релігії
при будові держав не може замінити раціоналістична, на-
укова і матеріялістична віра? Чому фундаменти всіх дер-
жав і всіх культур були покладені людьми, що не вдоволь-
нялись виключно матеріяльним і земним, а свої віри сві-
тські, своєї ідеології політичні, будували на релігії, на
вищих од розуму людського і тривкіших ніж матеріяльні
людські бажання — законах Бога?

Містицизм це одна з найбільших сил, в боротьбі за іс-
тнування, має в свіму розпорядженні людина. Без нього лю-
дина не поширила би свого панування на цілу земну кулю,
вона б не завоввала її, не стала би "царем природи". Тіль-
ки віра дає людині той розмах, те захоплення, що одні в ста-
ні творити великі, переростаючі фізичну силу людини "над-
людські" діла. Без віри — без містицизму — не можна поми-
слити цілої людської культури і цивілізації. І перед в-
цій культурі і цивілізації вели й ведуть раси, нації та
класи, серед яких переважає власне містичний настрій; се-
ред яких містичні аспірації знаходять найвищий вираз в
ідеї посланництва, в ідеї місіянізму, але які, разом з тим,
уміють свій містицизм здержувати і ним керувати.

Бо з цією силою, якою людина творить все надзвіряче,
"надлюдське", тісно і нерозривно сполучена сила, що не-
панована й непокерована, все, людьми отворене, руйнує. Оця
друга сторона містицизму, його невідлучний товариш подо-
рожній, це гордість і тілесні, звірячі пристрасті. Сотвори-
вши свої надлюдські діла, людина починає думати, що вона
сама єсть джерелом тих сил; що вона може не тільки пізна-
вати і виконувати закони Бога, але сама творити ці за-
кони; що вона сама єсть богом; що своєю власною людською
силою вона здатна творити чуда, і що ця здатність зале-

життя тільки од степені її уміння, од розвитку її знання, од її "науки." Убивши своєю гордістю свою релігію, людина віру в Бога заміняє вірою в себе і свою чудодійну силу — іншими словами, містицизм релігії заміняє містицизмом магії. І в цій же самій хвилині вона дає повну волю своїм фізичним, матеріальним пристрастям; вона вивольє і дає свободу всьому, що ми зовемо поступом в політиці, цивілізації і культурі, кінчалось би неодмінно повиним нищенням всіх політичних творів /держав/ і всієї цивілізації та культури, коли б поруч сили, що культивує містицизм і оперту на ньому людську творчість, ~~не було сили~~, ~~що культивує містицизм і оперту на ньому людську творчість~~, ~~не було сили~~, що цей містицизм здержує і не дозволяє йому виродитись в магію та розбучавити до гордості, до обговорення людини, а що за тим йде — до визволення всіх її тілесних і матеріальних, з хвилиною обоготворення вже нічим не здержаних пристрастей.

Досвід історії вчить, що силою, піддержуючою і культивуєчою містицизм, а одночасно його здержуючою і ним керуючою, може бути тільки релігія і така авторитетна церква, в якій дана релігія знаходить свою організацію, свою традицію, свою тяглість і свої людські знаряддя послууху й дисципліни. І до державної творчості, якої /як і всякої іншої людської творчості/ не можна помислити без віри, без захоплення, без містицизму, спричиняється найкраще містицизм, що культивується, а одночасно здержується і керується такою для держави авторитетною релігією і церквою, яка в знаряддя держави повернути себе не дає. Тільки тоді, коли життя матеріальне, державне, керується незмінливими і вищими од людських законами Бога, і коли віра в Бога і любов до Нього не дозволяють людям знайти всю ціль свого існування в матеріальному, земному, тілесному, можна весь час в людській матеріальній боротьбі за поширення життя, за владу, за державу, містичне захоплення піддержувати. Можна весь час при допомозі віри на жертви і на зусилля людей в цьому земному житті підіймати, а одночасно не давати виладовуватись їх містицизмові в магичних практиках, звірячих інстинктах та матеріальних здобутках, здержуючи його скріпленням у віковім досвіді розумом церкви й керуючи ним во імя тієї самої любови до Бога і віри в Богу поміч, на якій вся розмахова творча сила релігійного містицизму опирається. Своєю непорушною догмою і вірою в вищі од часових людських примх та ілюзій Божії закони, релігія при допомозі церкви береже людей від анархії в думанню, в почуванні і в ділах. Вона служить "провідником для розуму і сторожем для серця"; вона дає лад і порядок думкам та інстинктам в життю кож-

ної людини, а тим самим дає той лад і порядок думкам та інстинктам громадським, без якого організованого, державного життя не буває.

Містицизму, опертого на вірі в якусь "наукову" й матеріялістичну теорію /напр. соціалізм, чи націоналізм в його матеріялістичній формі "національних егоїзмів" і т.д. і т.д./ не можна ані довгий час піддержувати, ані керувати ним і його здержувати. Весь творчий розмах, який родить всяка віра, вилаadowується дуже скоро, коли ця віра вичерпується здобуттям земного "щастя" і земних матеріяльних благ. Здійснення такої віри в формі завоювання влади приносить людям завжди повне розчарування і кінчиться її руїною. Такий містицизм спирається на оптимістичних ілюзіях соціалістичного, націоналістичного, демократичного, чи ще якогось іншого "земного раю" і на неоправданій історичним досвідом вірі в чудодійну і необмежену силу людського розуму, який своїми теоріями має цей земний рай сотворити. Він не відповідає песемістичкій дійсності нашого земного буття і в результаті не задовольняє вродженої людям віри в життя будуче, загробне - віри, якої розум людський не має сили замінити і яка становить головну силу власне релігії. В наслідок цього приходить таке повне вичерпання і виродження містицизму, якого ознаки бачимо тепер окрізь кругом себе.

Сьогодні, в часах панування науки і різних наукових матеріялістичних теорій, бачимо з одного боку - необмежене і позбавлене всякого містицизму, звиряче пожирання багатств, витворених в попередніх релігійних добах: повну руїну духової і матеріяльної культури, а з другого - такий зріст неопанованого містицизму різних фанатичних сект, різних соціалістичних пророкувань про градусий "новий лад" та "загальне щастя" і такий розцвіт різних спиритизмів, медіумізмів і т.п. культів тасмних сил, якого не було в добі найтемнішого і найбільш забобонного середньовіччя. Місце релігії, опертої на вірі в Бога і керованої досвідом та розумом церковної організації, займають різні модерні прояви магії, опертої на вірі в можливість викликування неприродних /психічних, чи соціяльних/ явищ при допомозі різних людських практик і керованої анархічними, взаємно себе поборючими сектами божевільних або шарлятанів. Місце зруйнованого атеїстичною "наукою" містицизму релігії - містицизму, що во ім'я віри в Бога і любови до Нього родив на землі любов до людей, жертву, кероване розумом досвіду завзяття, посягату і дисципліну - займає чим раз більше примітивний містицизм магії, містицизм дикунів і варварів. Їх уява не йде даліше шукання "окультних", тасмних сил; вони шукають і бажають тільки матеріяльних

проявів впливу цих сил; вони уміють тільки боятись і ненавидіти і мають тільки одне бажання: забезпечити себе при помочі різних явних і тайних практик, причиняючи тими самими практиками стільки зла іншим, щоб можна було легко і хитро, без любови, без жертви, без посягати, без обмежування своїх егоїстичних зажерливих інстинктів, поширити своє панування, здобути собі владу і багатство. Замість ясної і виразної, в церковних догмах сформульованої, одної моралі релігійної, опертої на непорушних і для всіх людей однакових Божих законах, бачимо сьогодні серед кожної нації повний хаос в поняттях про мораль, повну "свободу думки", про добро й зло в приватному і громадському житті.

Коли найвищим суддею добра і зла єсть людський розум, то вільно кожному своїм розумом творити свою власну мораль. Коли вся ціль людського життя вичерпується здобуттям земного, матеріального щастя, то вільно кожному вибрати такі практики, які найпевніше і найшвидше ведуть до цього щастя. І містицизму магії, опертого на вірі в такі практики, не можна ані опанувати, ані обмежити іншими словами, не можна опанувати зажерливих егоїстичних інстинктів, які лежать в його основі. Він веде завжди до повної анархії, навіть тоді, як би хвилево при помочі террору і насильства на руїнах якоїсь культури і держави запанувала одна така віра, як це бачимо в сучасній Росії. В хвилинах такої перемоги визволяються нічим не обмежені пристрасті переможців. Борці за "земний рай" стають тоді найгіршими звірями і в цьому пеклі, яке вони замість обіцяного раю дають в дійсности своїм підвладним, гине їхня віра і розпадаються всі їх недовговічні твори. Не маючи одного вищого й однакового для всіх релігійного Божого закона, вони розкладаються самі в собі, кидаються один на другого і гинуть в кінці в бунті, опанувати якого у них немає сил.

Але по пануванню отаких матеріальних вір, в теорії опертих на людським розумі, а в практиці на найбільше примітивним і варварським містицизмі магії, приходило завжди відродження релігії. І всі трівки держави та великі культури розвивались з розвитком релігії і падали її упадком. Бо, крім релігії, не має іншої сили для поборення моральної і соціальної анархії, джерела якої лежать в примітивним, стихійним, релігією неопанованим містицизмі, руйнуючим своєю анархічністю всі культури і всі держави.

Щоб релігія могла виконати, як слід, оце своє здержуюче і організуюче завдання, репрезентуюча її ідеальну силу моральну влада духовна мусить бути виразно і повно одмежена од влади світської, репрезентуючої силу реальну, матеріальну. Здержування містицизму / і прикритих ним людських інстинктів поширення життя/, організації людських хотінь і упорядкування людських думок не буває, коли моральна

сила релігії використовується для цілей матеріальних. Отже й тоді, коли матеріально безсилі /не володіючи зброєю і засобами продукції/ представники влади духовної стараються захопити владу світську і тоді, коли матеріально сильні /володіючи зброєю і засобами продукції/ представники влади світської поневоляють терором чи підкупом владу духовну.

В історії людскости виказали найбільшу силу і оставили найтривкіші сліди держави і культури, що були сотворені такими воєвниками-продуцентами, яких велика сила та здатність матеріальна і пристрасне, до степені містичного захоплення напружене, бажання влади, були обмежені й керовані ідейно сильними та морально авторитетними духовними організаціями /церквами/, од влади світської організаційно одмежованими і владою світською не поневоденими. Таку наприклад роль відіграло християнство, особливо в його західній організаційній формі. Зіткнувшись на Заході, по упадку Римської Імперії, з напором сильних і владоздатних воєвничих та продукующих варварських елементів, воно у віковій боротьбі з їх пристрасним, не опанованим, примітивним містицизмом, здобуло величезний досвід морального правління душами, як державних правителів, так і тих, ким вони правили. І, опанувавши примітивний містицизм одних та других, воно дало одним та другим єдність духову, культурну - найсильнішу підставу єдності політичної, всякого організованого, громадського життя: державного і національного розвитку.

Досвід, нагромаджений віками і проведений в життя прекрасною дисциплінованою організацією, дав змогу західній християнській церкві культивувати містицизм, який ішов по лінії догми і моралі канонічної, тоб то по лінії загальної "католицької" єдності правителів і тих ким вони правили, а одночасно здержувати і поборювати ті його еретичні прояви, які були виразом хотіння необмеженої влади: проявом анархічного бунту груп і одиниць проти суспільства, - бунту проти того громадського досвіду, що во ім'я добра цілої громади, обмежує однаковими для всіх законами Бога діла і хотіння її /як правлячих, так і не правлячих/ груп та одиниць. В той тільки спосіб могла бути знайдена гармонія і рівновага між консерватизмом і поступом; між громадським примусом та індивідуальною свободою; між побуджуючим до діла, до акції, до руху вперед - стихійним хотінням влади і поширення, скріпленням містичною вірою в Бога і в Божу допомогу - і між здобутим в досвіді розумом, який це хотіння і цей містицизм, відповідно до Божих законів, моральним авторитетом релігії і церкви /і тих політичних установ, за якими стоїть цей авторитет/ обмежує. Іншими словами, творчий вплив містицизму міг там одержати

перевагу над його впливом руйнуючим. При допомозі сильної церковної організації, якою окресленої догми і зведеної до символізму обрядности, виховувались серед визнавців християнської держави на Заході : любов, посвята і моральна соціальна дисципліна. Поборювалось натомість те зажерливе, необмежене хотіння влиди і матеріяльних багатств, що в магичних практиках та раціоналістичних забобочах, в культурі зненависти та матеріяльної сили, шукає собі допомоги і веде вкінці до озвіріння, руїни та упадку.

І досвід історії показав, що релігія і така власне дисциплінована форма її церковної організації, при такій формі взаємовідношення влади світської і духовної, тим більше потрібні дані нації, чим більше вона індивідуалістична; чим менше в ній органічних /родових, класових, територіяльних і т.п./сполучень і чим більше серед розпорощених одиниць та партій, з яких вона складається, інстинкти та почуття переважають над розум і над волю. Нації, складені з одиниць пристрасних, чутливих, імпульсивних, а разом з тим лінивих, невитревалих, безвольних і безхарактерних і тому до довгої та послідовної акції не придатних. Нації, в якій правителі і ті ким правлять, мають великій нахил до необмеженої "овободи", до індивідуалістичної романтики, до егоцентричної оригінальності, одно слово до соціальної та моральної анархії. Де одні й другі, байдужі до громадського ідеалізму, до жертв, до любови, до послуху і дисципліни, спекулюють на руйнуючих прикметах містицизму і при допомозі різних магичних практик та теорій, або при допомозі хитрости, підступу, злодійств чи грубій кулачної сили намагаються в постійній зажерливій тризні проміж собою, позбавлені внутрішньої духової і політичної єдності, задовольняти, кожний на свій спосіб, свої примітивні і варварські матеріяльні апетити.

150 РОКІВ З ЧАСУ ВИХОДУ ПЕРШОЇ НАУКОВОЇ
ІСТОРІЇ УКРАЇНИ.

В 1796 році вийшла в Галле праця німецько-угорського історика Енгеля "Історія України й українських козаків", про яку проф. М. Грушевський писав, що це була "перша наукова праця, яка вже наближається у викладі української історії до наших наукових вимог". Кінець 18. століття був добою, коли в західній Європі оживився інтерес до України та до історії. Причиною цього оживлення були певні історичні обставини: це була доба ліквідації автономного устрою Гетьманщини під Росією й розділи Польщі, наслідком яких західно-українські області були поділені між Австро-Угорщиною й Росією. Україна як міжнародний чинник, сходила з політичної арени, і це не могло залишитись без уваги з боку західно-європейського громадянства. Тим пояснюється, що саме в цей час виходять одна за другою історичні праці, географічні огляди й описи подорожей по Україні в мовах німецькій, французькій і англійській.

В 1788 році появляється в Парижі двох-томова праця "Літопис Малої Росії або історія козаків-запорожців і козаків України" Йогана Бенедикта Шерера, ельзасця родом. Це не була ще наукова історія, а тільки збір історичних відомостей про Україну, цінний з того погляду, що тут уперше було опубліковано у французькій мові такі матеріали, як анонімний огляд історії України, зложений в 1730-х роках, дуже поширений в рукопису і виданий в 1777 році Василем Рубаном у його "Короткім літопису Малої Росії", та переклад записок про Запорожжя князя Мишецького, тех з 1740-х років. Праця Шерера була лиш компіляцією й не відповідала вимогам, які вже ставила тодішня історіографія до наукових праць. Проте вона зацікавила широкі круги читачів, і вже в слідуєчім 1789 році появилося у Ляйпцігу її німецький переклад.

Йоган Христіян Енгель /1770-1814/ був походженням німець з Угорщини /Семигороду/ і пройшов добру школу в Геттінгені під проводом славного Шлецера, що поклав великі заслуги над дослідями наших старих літописів. Енгель присвятив себе студіям з історії південно-східної Європи, головнo, України. В 1790 році вийшла в Геттінгені його латинська дисертація: порівняння спартанської республіки з Запорожжям. Автор переводив паралель між військовим побутом стародавніх спартанців і наших запорожців, знаходячи багато спільного і схожого між тими і й другими. Ту саму аналогію між нашими козаками і спартанцями та римлянами згадував і Шерер, повторюючи й порівняння запорожських козаків із Мальтійськими лицарями:

це порівняння було модним в Західній Європі в другій половині 18 віку. В своїй праці Енгель використав крім друкованої літератури рукописні українські джерела, з якими познайомив його Шлецер. В 1792 році Енгель видав "Історію Галичини й Володимирії до 1772 року", а в 1796 році спілва німецьких і англійських істориків, що видавала "загальну світову Історію", привязуючи кожній окремій країні спеціальний том, випустила "Історію України, як 48-й том своєї серії. Це була грубенська книжка на 400 сторін великого формату, прикрашена портретами Богдана Хмельницького й Мазепи.

Енгель зібрав усю стару друковану літературу про Україну, використавши багаті колекції Надвірної Бібліотеки у Відні й деяких приватних збірок. Можна сказати, що він ознайомився з усіма давнішими й новішими /для тих часів/ працями з історії України і мав у своїх руках також джерела рукописні. Користуючись з них, він уживав доброї критичної методи. Спеціальний дослідник праць Енгеля, проф. Б. Крупицький, характеризує Енгеля, каже, що він у своїй "Історії України" виявив себе як справжній західноєвропеєць, що він був прекрасно ознайомлений з великими проблемами своєї доби, що він виступав як раціоналіст і протестант, як ліберал і поступовець, борець і поступовець, борець за права людини, свободу, толеранцію, соціалізму і економічну справедливість, за увільнення селян з кріпацтва. Під кутом таких поглядів викладав Енгель й історію України. Він вболівав над трагічною долею українського народу й оплакував, можна сказати, втрату українцями їх політичної автономії й національної свободи.

Основним станом української нації вважав Енгель селянство, з якого вилонилася козащина. Вона стала провідною верствою на Україні і створила військову республіку на демократичних основах, з виборним гетьманом, з народним зібранням, з патріархальним, але вільним судом. Історію України за княжих часів уважав Енгель за спільну для "півдня" і "півночі". Властива історія України починається, на його думку, з того часу, як Україна спустошена татарським наїздом, підпала під владу великих князів литовських. Тоді то повстала у ній окрема соціальна верства - козацтво, яке взяло на себе провід і військову оборону краю. Коли ж Україна опинилася під владою Польщі, козащина розпочинає боротьбу за соціальну й релігійну свободу. Ця боротьба завершується національним повстанням під проводом Богдана Хмельницького, що став творцем і організатором Української Козацької Держави. Хмельницький не зміг вдержати повної самостійності й незалежності України. Він був змушений прийняти протекторат московсь-

кого царя, але це не було безумовне підпорядкованя, а лиш добровільне об'єднання, оборонний військовий союз. Україна зберігла вповні свій незалежний устрій, свого власного гетьмана, військо, фінанси, суд. Одначе Москва, як тільки побачила, що може обійтись без допомоги козаків, почала систематично обкромувати, а потім і нищити українську автономію, всі вільні установи козацької держави. Гетьман Мазепа хотів рятувати незалежність України, заключивши союз із Швецією, але було вже пізно: він не мав уже енергії в своїх молодих літ, і Москва перемогла. Як би не це, пише Енгель, "ми мали б сьогодні на троні українську величність з династії Мазепидів, шведську імперію на півночі, і Суворов не запанував би 1795 року у Варшаві." По упадку Мазепи Москва поступнево зліквідувала українську автономію, скасувала вільні українські установи і завела на Україні кріпацтво. З великою симпатією характеризує Енгель, крім Хмельницького й Мазепа, це Полуботка і Апостола.

Перегляд розвитку історичного процесу в охідній Європі приводить Енгеля до висновку, що Польща і Росія втілили в собі три ріжні принципи: польський аристократично-анархічний, український республікансько-демократичний і російський абсолютистичний. Побудована на демократичному принципі українська держава не мала внутрішньої сили й єдності, через те вона впала жертвою російського абсолютизму, так само як і аристократична польська республіка.

Цевна річ, погляди Енгеля на характер українського історичного процесу багато в чому відрізняються від поглядів, які виробила українська історична наука за тих 150 років, які ділять від часу появи Енгелевої праці. Але та жива симпатія, те співчуття, з яким досліджував і викладав історію України Енгель, викупають в наших очах недостачі його праці, обумовлені станом дослідження джерел, який існував за його часів. Та проте не треба забувати, що з авторитетом Енгеля, з його фактичним викладом української історії довгий час рахувались не тільки чужі історики, але й наші таки, як ось Бантш - Каменський, Маркевич, і, навіть, Костомаров. Можна сказати, що "Історія України" Енгеля залишила по собі добру пам'ять в українській історичній науці.

П. Дорошенковець.

КИТРОСИ.
/Сторінка спогадів./

Наближалися Зелені Свята Року Божого 1920-го.

Після славетного Зимового Походу Кінний полк Чорних Запорожців не тільки не мав заслуженого відпочинку, але навіть значнішої передišки не довелося захити. Де що не скоїться, а на Чорних Запороцях окошиться; де на бойовому участку Запорожської Дивізії негажд наступить критичне положення, там завжди, як з під землі, виростали з своїм безстрашним полковником, Петром Дяченком, Чорні Запорожці. Сама поява "Чорних" на тому чи іншому участку фронту піднімала дух у інших частин Української Армії. Але не одчайдушним і страхуватим зовнішнім виглядом, у чорних баранячих шапках з великими чорними шликами і з білим черепом /емблсмом Полка Смерти/ на шапках замість герба й не суворою рішучістю у виразах облич цих лицарів смерті; а чисельними перемогами над ворогом здобули собі Чорні високе байвереноме.

"Україна або смерть" - білими вишитими літерами на чорному оксамиті полкового штандарту мала полкова присяга Чорних. Під тим штандартом летіли Чорні, як неустрашимі вовки - сіроманці, в атаку і складали під ним свої буйні голови. І під тою ж штандартою по широких ланах України голосно лунали бойові старо-козацькі пісні, як після перемог, так і в нудних втомлюючих походах.

Палке проміння сонця ніжно огривало подільські лани Придністров'я, перерізані великою кількістю балок. Земний спокій порушувала не тільки завзята рушнична, та кулеметна стрілянина, але обабіч - як з нашої, так і ворожої сторони - йшов безперервний гарматний бій. Від гуркату гармат глухо стогоніла подільська земля.

Піші частини Запорожської дивізії завзято змагалися з ворогом, маючи за завдання вибити його з села Китрос. Але розташована за селом ворожа артилерія з добре вишколеними гарматчиками не тільки наносила запорожцям значну шкоду, а просто загрожувала звести внівець поставлену запорожцями мету.

Бій став затяжним і дальша вперта оборона ворога, здавалося, от-от примусить запорожців відмовитись від заволодіння Китросами. Все ж таки, завзяття й дивна впертість запорожців не вгавали й чим далі, то вже більше одволікали на себе увагу ворога, з чого повставала небезпека, що незабаром ворог зорієнтується в бойовій ситуації та враховуючи, що на його напали слабші, ніж він сам сили, не тільки відіб'є напад, але зможе перейти в контр-наступ і розбити запорожців.

Положення запорожської піхоти ставало серйозним. Позиція для відступу була не вигідна, бо праворуч на невеликій віддалі бістрі жваві Дністра, а ліворуч, хоч на початку бою були обидва кінні полки: Чорні Запорозці й 2-й Запорозький Кінний полк, але тепер, коли дійшло до гарячого, по кінноті й слід пропав. Все ж таки, тяжке положення не зломлювало бойовий дух козацтва, й в лаві почулося зауваження старшого віком козака:

- "Туго приходитьсь, але не може бути, щоб наш Гулий-Гуленко й на цей раз не уткув чогось, від чого бешевикам і в носі закрутить".

Командир дивізії, полковник Гулий-Гуленко, разом із своїм начальником штабу стареньким полковником Яшниченком, як завжди, знаходився поблизу бою на командній вищці. Він спокійно сидів на землі в траві, вдивляючись польовим биноклем у ворожий бік і тільки іноді переводив далекогляд на вороже праве крило. Монотонне заняття полковника час від часу переривалося обміном думкою про перебіг бою зі своїм начальником штабу або прийняттям донесень і віддачею наказів підлеглим йому командирам частин.

Рухливий народ кіннотчики, як у мирній обстановці, а ще більше в бою. В той час, як піхота, часом, цілими днями пріє в боях під жагучим промінням сонця, або під дощем, лежачи в калюжах грязьки, "слави здобуває", або, ще гірше, зимою на білому холодному килимі снігу мусять залагати, то кіннотчикам такі прикраси незнайомі, хоч військова служба в кінноті по праву вважається військовою наукою найтяжчою. Кавалерійський бей "атака" - це поетичне бойове надхнення, а по довго-тривалості навіть від натягнення коротше, бо не триває більше як чверть години. Але наслідки кавалерійської атаки - чи позитивні, чи негативні - завжди бувають поважним рішенням чинником не тільки для даного бою, а мають велике значіння для всіх послідуєчих операцій інших родів зброї.

Удар кінноти не тільки є надзвичайно швидкий, а несподіваність самої появи кінноти в ворожому заплілі часто викликає, особливо у піхоти, паніку. Своя піхота на свою кінноту в бою оглядається з повагою й з надією, що в критичний час кіннота виручить з біди. Поза боєм існує між цими двома родами зброї сильно розвинений антагонізм, викликаний, головне, призірливим поглядом кіннотчиків на піхотинців, як на якусь "низчу" касту.

Наша піхота під Китросами трохи збентежилась, коли зауважила, що кінні полки кудись непомітно зникли. Тимчасом обидва кінні полки, діставши бойове завдання від командира дивізії, тихо, безшумно рушили з своїми коман-

идирами, вибираючись на кручених і окритих численними та глибокими балками шлях.

Більша частина успіху дії кінноти полягає в непомітному для ворога руху в вороже запілля.

Наша кінна бригада командиром якої на цей раз був призначений полковник Іван Литвиненко/командир 2-го Кінно-Запорожського полку/ обережним, тихим рухом опинилася в ворожому запіллі за Китросами й притаїлася, незауважена ворогом, у глибокій балці.

Після короткої передишки для коней, непосидючий, рухливий полковник Дяченко запропонував полковникові Литвиненкові, залишаючи полки, виткнутися з балки, щоб точніше зорієнтуватися, де розташована ворожа артилерія. Обидва полковники за хвилинку опинилися майже на самому горбі, так що перед ними був повний видокруг, а їх коні лишилися окриті від ворожого ока. На віддалі півтора кілометра від них була на позиції ворожа батарея, пильно занята інтенсивним обстрілом запорожської піхоти.

— "Ох, матері їх чорт!" ... — вихопилася лайка в полковника Дяченка, — "уже вони в жмені". Литвиненко на зауваження те нічого не відповів, а тільки почав частіше пихкати дим з люльки.

Коли обидва командири вернулися назад до полків, то обережний і мало рухливий полковник Литвиненко й на зовні не втратив холодного спокою, в парі з ним була й його кремена й огрядна фігура в сідлі. Натомість полковник Дяченко, гнучкий, і меткий, не міг лишатися байдужим і то розглядався по балці, то оком кидав на своїх Чорних, а його красуня-кобила, "Машка", ніби відчуваючи переживання свого пана, танцювала під полковником та широко роздуваючи шляхетні ніздрі, немов хотіла показати, що й вона передчуває близькість знайомих їй переживань. Литвиненка не кидала серйозності і задумливості, а Дяченка — а Дяченка — цього укоханця фортуни — опановував бадьорий настрій з весело усміхненим лицем.

Полковника Дяченка козакі дуже любили й сліпо його слухались. Більшість козаків у полку називали його "Батьком". А в той же час Чорні Запорожці чомусь недолюблювали полковника Литвиненка й дали йому іронічне прізвисьце "Мама", яке було відоме всій дивізії.

Полковник Дяченко раптом змінився в обличчі, зповажнів і застиг прислухаючись.

— "Чую, що почали бити з гармат по нашій піхоті біглим вогнем по прямій наводці" — голосно звернувся він до полковника Литвиненка, — "наші натискають... коли большевики витримать останній натиск, то перейдуть до контр-удару й наша виснажена піхота не витримає.. Мамо! Веди бригаду в атаку... Рішальний момент!"

Полковник Литвиненко заперечив прогноз полковника Дяченка, сказав, що ще не час для атаки, й треба не легкова-

жити прикриття ворожої батареї, яке кулеметним вогнем може спричинити великі втрати в людях і конях.

— "Коли так, то пихкай собі отут у балці своєї люльку, а я з своїми Чорними й без твого полку дам бобу большевикам" — рішуче відповів полковник Дяченко.

— "І люльку перестану пихкати, коли зараз побачу, як тобі большевики с...у наб'ють", — саркастично зауважив полковник Литвиненко. Підчас немілої дискусії полковників Чорні Запорожці, оглянувши підпруги, без команди всі, як один, сіли на коней.

Полковник Дяченко, кинувши бистрим орлиним оком на свій полк, скомандував: — "Чорні! ... За мною!..."

Під гукіт близьких ворожих гармат Чорні Запорожці рушили трухцем за своїм полковником руслем довгої балки. Проїхавши віддаль близько кілометра, полковник подав рукою сигнал, і полк перейшов на крок. Через дві-три хвилини, облегчуючи коней/ставши на стремена й нахилившись уперед/ кіннота спокійним кроком по вибраному полковником некрутому схилу підіймалася на правий берег балки. Майже на самому березі полковник зупинив "Машку", бистро змірив оком віддаль до ворожої батареї й слідом за тим, побачивши, що весь полк підтягнувся під край берега, голосно скомандував:

— "Чорні!... Слава!..." й вихопивши шаблю повів полк у атаку. Чорні Запорожці блиснули шаблями, пригнувшись уперед, вихором полетіли за своїм полковником з диким, бойовим гуком: "Слава!... Слава!..."

Спочатку були видні навіть шлики Чорних, які довгими чорними зміями розвівав вітер; несамопитий рух кар'єром, витягнутих, як хорти, бистрих коней швидко закрила величезна сіра завіса порошу, піднятого сотками копит козацьких коней.

Ворожа батарея, заскочена несподіваною атакою Чорних із запілля, не спромоглася — бо вже часу на те не було — захищати себе своїм сильним, як по атаці виявилось, прикриттям.

За короткий час батарея була взята в полон разом із прислугою, кіньми, з передками, зарядними скринями й навіть скрбницею. В числі трофеїв знаходилося й декілька кулеметів "Максіма" з прикриття батареї.

Коли запорожська піхота побачила на обрії велику куряву порошу й слідом за тим раптово утихла ворожа батарея, то для всіх стало ясною загадка, куди була зникла наша кіннота.

Болівийська піхота, завдяки атаці нашої кінноти швидко була зліквідована наступившими з фронту запорожськими пішими частинами.

Чорні запорожці велику втіху мали з захоплення у боль-

шевжків декількох мішків грошей. Подільського тютюну "Бакуку" вони мали подостатком, але через гостру кризу на папір не мали з чого крутити цигарки. А тому, що вартість большевицьких грошей була нижчою^{ою} вартості паперу, на якому їх надруковано, то чималу користь мали Чорні, крутячи цигарки з большевицьких грошових знаків.

Липень 1946.

Ноймарит.

Мр. О. Огневич.

У К Р А Ї Н А Й Г Р Е Ц І Я .

Україну і Грецію лучать старі історичні звязки. Від самого зарання нашої історії доля України тісно звязана з долею Греції. Звідсіля прийшло до нас Християнство, звідсіля взяла початок українська культура. Переважання цього звязку через здобуття турками Царьгороду 1453., а ще раніше через відрізання України степовими ордами від моря і від звязку з Грецією — мало поважний вплив на долю України. Не місце тут докладно пригадувати давні історичні події. Греція перейшла від 1413р. довгі століття невільного упокорення потім одно століття бурхливого відродження. Україна теж пережила з того часу хвилини упадку і піднесення, бурхливі моменти розвитку і боротьби і мєртвєчину підневольного животіння. Нас цікавить теперішність, сучасне взаємовідношення обох країн.

Зачнім від недавнього минулого в 1917 р. Це був час, коли грецькі і французькі альянтські війська виладувалися в Україні на побережжі, щоб окупувати її і щоб бути забаром скинутими в море українською повстанською армією. Повторилась тут історія з давно минулих століть, коли в полудневій Україні повставали грецькі колонії, коли грецькі колоністи на північнім побережжі Чорного Моря, і Криму навязували звязки з українським населенням. Не завжди ці звязки з українським населенням були мирні, і не раз українське населення невдоволене перевагою греків, зривалося щоб викинути греків з свого чорноморського побережжа і самим, немов у відплату, посягти на панування над полудневими берегами Чорного Моря, та панування над Пролівами, над Царьгородом. Особливо до великого напруження дійшло це змагання української нації в княжих часах. Українська нація відмоложена застриком свіжої войовничої варязької крові не лише викинула греків з північного побережжа Чорного Моря /здобуття Корсуня-Херсонесе в Криму/, але й здобулась на ряд виправ на сам Царгород. У цім змаганні — боротьбі Україна і Греція взаїмно впливали на себе. Україна винесла з

цієї боротьби як найціннішу здобич: прийаття Христіанства; яке українську культуру дивинуло на нові шляхи...

Нині, як повідомляє радіо і преса, Україна атакує словами Грецію, а в Одесі громадить українські війська. "Українські"... і іронична болізна усмішка зраджується сама собою. Як в 1917. році Греція йшла в Україну не як самостійна сила, а як меч в руках альянтів /французів/ так Україна є лиш знаряддям в руках Москви. Це одначе не заперечує факту геополітичного закону, що коли якась держава окупує дані землі, то мусить силою факту вести таку політику, в таких напрямках висувати свою експанзію, як це відповідає положенню окупованого краю. Москва веде що до проливів і Греції таку політику, яку Україна також веде, колиб була самостійною державою. Нині є Україна лиш знаряддям для чужих інтересів, хоч вони робляться, немов для українських інтересів...

І ще одна справа. Слабкість і залежність Греції від чужих сил в 1917 і дальших роках була наслідком внутрішньої кризи, пересадної демократії і часто опереткової диктатури. Від цього часу Греція два рази ставала монархією і знову республікою. Тепер стає монархією в третє. І слушно твердять англійці, що з монархією не всі у Греції погоджуються, але голоували за нею тому, що в ній бачуть єдиний порятунок від червоної загрози. Власне зріст і зміцнення цього здорового державницького розуму дає Греції віру у краще майбутнє. А що до присутнос чужих військ, то ми, українці, булиб щасливі, колиб московський народ із своїми військами поведився в Україні так, як англійці в Греції. Бо в Україні не то жадного українського війська нема, але й сама назва "Україна" стає лиш географічним поняттям.

Щасливі греки, що майже на краю безодні віднайшли правильну дорогу. Українці биті і нищені не багато навчилися, і так тяжко їм знайти дорогу й порятунок.

А вона звучить: об'єднання коло монахії! Можете її не любити, можете мати різні погляди і різні інтереси, але зрозумійте, що мусить бути видимий понадпартійний і понадклясовий чинник, об'єднуючий націю і символізуючий тривалість та велич національного розвитку. Зрозумійте це і вступіть на цей шлях! Бо поза ним є тільки безодня.

Варфоломій Евтімович.

ПЕРША ЗУСТРІЧ

З Св.пам'яті Митрополитом Кир-Андреєм.

В травні 1930р. Католицька Церква організувала в Познані Евхаристичний Конгрес, в якому взяло участь українське греко-католицьке духовенство під проводом Св.пам'яті Владика - Митрополита Кир-Андрея, графа Шептицького.

В Познані була тоді числітна українська колонія, до якої входили галицько-волинські українці, що служили по різних польських урядах та установах в числі до двотри сотні осіб, познанська високошкілена мелодь, в числі теж до 150 осіб, нарешті, емігранти з В.України, організовані в філії "Українського Центрального Комітету". до 120 осіб. У тому часі я був головою цієї філії.

Коли емігранти довідались про приїзд Митрополита, то рішено було вислати до нього делегацію від емігрантів - щоб привітати його, як видатного українського патріота та доброго опікуна над еміграцією. До делегації ввійшли п.п. підполд. Дм. Дідченко /нині проживає в Н.Ульмі/, Хорунжий Ів. Оліфер - /проживає в "Зомме-Касерне"/, Інженер Ю. Матушевський /проживає в Фільдмохінгу/ і я.

Коли у визначній підвечірній годині ми прийшли до кардинальської палати на Тумському острові, де зупинився Владика - Митрополит з греко-католицьким духовенством, то в почекальні застали вже пані Любу Шевчукову /проживає в Регенсбурзі/ що ще з двома панями прийшли привітати Владика од українок - емігранток. Пані принесли зі собою букети пишних троянд.

На авдієнцію довелося трохи зачекати, бо Владика - Митрополит провадив розмову з якимсь професором з Риму. По чверть-годинному очікуванні римський професор, нарешті, вийшов, і нас було запрошено до світлиці, де на нас чекав Владика.

Знаючи Митрополита тільки з фотографії, я уявляв, що це мусів бути велит і, дійсно, не помилюся - при своєму вищесередньому зрості я ледве досягав йому до плеча. Та увагу приковувала не так високий зріст, як сивоволоса, мов у срібній авреолі-львінна-голова з проникливо-мудрими, по-батьківськи строгими та, водночас, і лагідними, ясно-благитними очима. Представився, представив пані і товаришів. Почалася жвава розмова. Здавалося, що не було справи, яка не цікавила б Митрополита! Розпитував про Україну, про окремих знайомих йому людей, про звичаї на В.Україні, про еміграцію, хто чим займається, як живе, чого сподівається. Запити ставив просто, з пів-слова вгадував відповіді, не раз сам її закінчував, чи то допомагав скінчити. Всім дуже цікавився і, ви-

димо, дуже багато про все найактуальніше знав.

Раптом, обвівши нас очима, по короткій павзі Владика запитує: — А чи є між Вами, мої панове, гетьманці?

Запит був дуже несподіваний, але полковник Дідченко без надуми відповідає:

— Та от, перший — наш голова.

— Коли перший, то значить не останній! То це добре, — ствержує Владика. — То це значить повинно, що і вся ваша громада мусить гетьманською бути, коли на голову гетьманця обрали!

— Чи так пане полковнику? — звертається Владика вже до мене. — Відповідаю, що аж так добре ще нема, бо наші тутешні гетьманці, це — здебільшого — "тайні Николіми", "що страху ради іудейська" явно до своїх гетьманських симпатій признаватися ще не наслідуються. — І те вже добре, потішає Владика. Як прийде час — явними стануть.

Наша візита, — що обрахована була на 15–20 хвилин затягнулась на добрих півтори години.

Коли ми вийшли з помешкання, то на нас чекало кілька духовних. Вони запросили нас до просторої залі на партері, де було більше священства, між якими були також Єпископи: Кир-Іван Бучко та Кир-Микита Будка. В розмові з ними теж непомітно пролетіло ще з півтори години. Розмова ця оберталася, головне, навколо особи Владики — Митрополита та велико-української еміграції її визвольної боротьби 1917–20рр.

З халем згадували отці про втрачені можливості, захоплено говорили про гетьманський період української державности.

Звертала на себе увагу неспідробл-на похана і любов співрозмовців до Владики-Митрополита.

На другий день ранком пп. Інженери Молчко та Юхновський, повідомили полк. Дідченка, гостинні помешкання якого було місцем зустрічі для всіх українців, що проживали, чи то тільки на час приїзджали до Познаня, що галицько-українське громадянство Познаня й околиць влаштує в "Білій Залі" найбільшого познанського готелю "Базар, як було сказано, "скремне прийняття" для Владики-Митрополита й інших Владик та духовенства, що з ними прибули.

На це прийняття галицько-українська громада запрошувала й представників од емігрантської колонії в довільному числі осіб.

Очевидно, що це запрошення ми прийняли. Ухвалено, що мають піти пп. Дідченко, Оліфер, інженери Матушевський, Пархоменко та Закоморний, я, та ще дві-три особи, призваца яких не пригадую, а разом 8 осіб.

Наша група прибула до "Базару" точно на визначену 19-ту годину.

В "Білій Залі" було вже чимало запрошених осіб, переважно господарів прийняття. Почали прибувати й гості, між якими, один із перших, прибув і Митрополит Андрей зі своїм почотом і в су-

проводі хору "Малої семінарії", під проводом видатного диригента, Д.Котка.

Наша емігрантська група стояла осторонь, біля одної з кольтон залі, бо серед присутніх господарів і гостей ми крім Дідченка не мали знайомства. Головні розпорядчики метушаться, по залі бегать кельнери. Зауваживши Владика-Митрополит нагу ґрунку, підходить до нас і після привітання звертається до мене:

- Так, що ж, Пане Полковнику, як зберемося під гетьманську булаву, тоді й до Київа доставимося?

- Будемо просити Бога, щоб нам у цьому допоміг, Ваше Високопреосвященство.

- Овшім, треба об тім молити Бога... Та й власний розум мати й самім щось робити, а не на місці топтатися.

Обмінюлися ще кількома думками, як один із господарів підійшов просити Владика зайняти місце за столом, а нас теж запросив, щоб шукали своїх місць. Не встигли ми ті місця відшукати, як знову той розпорядчик підбігає до мене й переказує бажання Владика-Митрополита, щоб голова емігрантської кольтонії зайняв місце поруч із ним:

- О, Пане Добродію, дець Ви заслужили на велику честь, коли Їх Ікоцелінція Вас так відзначили, й повів мене до столу. Там я зайняв місце по лівій руці, поруч із Владикою праворуч сиділа вже якась пані.

Поки гості займали ової місця, підчас числених привітальних промов і тостів, у перемешках між окремими стравами, яких, не лічучи кількох солодких, було щось п'ять чи шість /це називалося - "скромне прийняття"/.

Владика ставив мені багато найрізніших запитів: чи є між українськими емігрантами в Польщі активні про-гетьманські групи, чи маємо зв'язок із Його Світлістю, нині покійним паном Гетьманом Павлом, "це то за один - Полтавець-Остриця, як велика наша еміграція в Польщі, у Франції, в Німеччині, що я сам робив та де працював від р. 1914 і до сьогодні. Запитів було, кажу, дуже багато. Кожна відповідь викликала нові запити.

На запит, чи приймав я участь у протигетьманському повстанні, й на мою відповідь, що так, Владика тоном утвердження, ніби попереджаючи мою думку сказав - запитав:

- А тепер жалієте?

- Так, жалію, майже пощепки та ніби сповідаючись, відповів я.

- Коли жалієте, то й Бог простить...

А промови господарів і відповіді гостей далі тривають. Вже відповіли Владика: Кир-Григорій Хомишин, Єпископ Станіславський і Кир Йосафат, Єпископ Перемишльський. Сказав дуже веселу, персоніпану дотепами й жартами й, в одночас, дуже повчальну промову Кир-Никита Вудка, Єпископа - помічника Львівського. Промовив, нарешті, й Владика - Митрополит, Кир-Андрій.

Після кожної промови Котків хор співав "многая літа" якому підопівували всі присутні.

Мої спутники-емігранти, полковник Дідченко з товаришами, що сиділи разом, почали показувати мені "на мігах" щоб я щось сказав, а я - не знаю, що, про що й де чого говорити. Так багато було вражіннь, що я просто не міг зосередитися на якійсь одній провідній думці, яка могла б послужити за тему.

Я відхитую головою, що говорити не можу. Дістаю від полковника Дідченка сердиту записку: Привітай їх Екоцеленцю од емігрантів і подякуй за опіку! Дивлюсь в бік Дідченка, а він мені... мало що не кулаком "охоти додає".

В цю хвилину Владика-Митрополит мені тихенько каже:

- "Ваші товариші, мабуть, хотять, щоб Ви щось сказали.

- "Так, відповідаю, але не знаю про що говорити.

- А Ви - межу я Вас пресити - щось гарного скажіть про гетьманство. Так, щоб усі зрозуміли, о що ходить - дораджує й zarazом підбадьорує Митрополит.

Владичне "Можу я Вас просити" для мене прозвучало, як найвищий наказ. Я відчув, що мушу говорити саме про гетьманство і тільки гарно. А признатися мушу, що в той час, при всіх своїх симпатіях до монархічного устрою української держави, ще не зважився я на остаточний крок-одійти від концепції УНР, з якою мене в'язала моя видатна участь у протигетьманському повстанню!

І те ще сказати треба, що в мене було сильне упередження оупроти Особи покійного Гетьмана Павла, бо на мене в той час і як на багатьох українців ще й нині, впливала клевета, кинена на Гетьмана в 1918 році і наступних. І головне - не мав я певности, що Гетьман пробачить мені участь у реbelie.

Пресьба Митрополита й сказане ним "Бог прешить" - поклали край моїм ваганням, бо не міг я й на секунду припустити, щоб Митрополит, це живе втілення української совісти, міг би свідомо обстервати неправе діло.

Словом, я знав тепер, що мушу говорити і тільки одного бо-лявся - щоб не сказати блідо.

Підвожуся й віруховаю, мов щось мені підказало, звертаюся до Владика тихенько:

- Благословіть, Ваше Високопреосвященство, промовити слово.

- Бог благословить, - так само тихо відказує Владика.

Тому я мав! А по словах Владика, що Бог благословить, до мене повернувся спокій, і я набрався певности.

Говорив я хвилини з десять, теб - то, як на застельну промову, трохи задовго.

Не буду переказувати змісту того, що я сказав, бо довелось би хіба повторити всю промову.

Коротко сказавши, промова дя, як то говорить, мені вдалася. Це я читав з очей слухачів. Коли я свою промову закінчив тим, що Україна, як колись Шевченків Ярема Галайда з "Гайдамаків" серцем - душею просить у Бога:

"А в степах України

"Дай то, Боже милій,

"Блисне булава...

то присутні відрухою прокричали "Слава", а Котко, замість "многая літа", заспівав "Ще не вмерла Україна". Всі, як годиться встали з місць, і прилучилися до хору, в тому й Владика-Митрополит.

Коли по тому всі знову посідали, то Митрополит стискнувши мою руку повище ліктя, тихенько сказав: "Дякую", а по короткій павзі додав: "Добре сказалисте. Дякую".

Хай не посудять мене Шановні читачі в нескромності, але й сам я відчув, що сказав з усією щирістю, з якою думав, отже, коли щиро, то мабуть, таки й добре!

І ці Владичні слова я прийняв, як цінне підтвердження.

Коротко по цьому "чашка чаю" прийшла до кінця. Всі приязні гості й господарі, на запрошення розпорядчиків, вийшли з залі й зайняли місця на широких сходах до вестибюлю і спільно з Владикою фотографувалися.

Ця фотографія загинула сепі підчас бомбардування Берліна в день 3-го лютого 1945 р. разом із іншими фотографіями, між якими було чимало знімків з покійного Митрополита.

Шкода мені тих фотографій і пов'язаних із ними дорогих спогадів! Та до кінця днів моїх носитиму незатертим образ Митрополита Андрея в моєму серці, сповненому вдячності за його мудру науку, що дала мені одваги й сил, переборовши себе самого, перепресити покійного Гетьмана Павла в своїх помилках. Яже словом, ділом і помислом супроти нього й Батьківщини допустився - й включитися до праці в Гетьманській Рух.

Про інші мої зустрічі й розмови з Св. П. Владикою-Митрополитом, як Бог допоможе, подам іншим разом.

----- О -----

Цю жменьку своїх спогадів я написав був у р. 1945, коли дійшла до Берліну сумна звістка про смерть Митрополита Андрія і відіслав їх до "Української Дійсності", яка виходила в Празі.

Німецька цензура до друку їх не допустила.

Друкую ці спогади тепер, на знак синівської пошани до покійного Митрополита, який був для мене не лише добрим Мецінатором-Опікуном, що дав мені змогу працювати в улюбленій ділянці, а до всього, - був одним із моїх улюблених та найбільше шанованих Учителів життя.

-o-o-o-o-O-e-o-o-e-

ХРОНІКА.

+ Микола Росіневич.

Недавно прийшла до нас звістка, що в Києві помер вивезений торік весною з Праги підполковник Української Армії Микола Олександрович Росіневич. Покійний народився 1892 року в Чернігові, в сем'ї православного священика. Гімназію скінчив у Чернігові, військову освіту діставав у Чугуєвській юнкерській школі, а пізніше, на еміграції, скінчив українські курси Генерального Штабу в Польщі. В Празі скінчив філософічний факультет Українського Вільного Університету та Лісовий відділ Чеської Високої Технічної Школи. В російській армії за першої світової війни служив як старшина в одному з сибірських стрілецьких полків, а в українській армії в 6. дивізії при штабі генерала М. Безручка. На еміграції, по скінченні науки, служив довгий час секретарем філософічного факультету Українського Вільного Університету в Празі. Був діяльним учасником гетьманського руху, займаючи в ньому різні відповідальні становища. З приходом совітської влади був вивезений до Києва, де й закінчив свої дні у в'язниці. —

Вічна йому пам'ять!

—o—o—o—o—o—

СПРАВА ІМІГРАЦІЇ ДО КАНАДИ.

/ Від нашого кореспондента. /

Питання імміграції до Канади поправилось. Парламент назначив був комітет Сенатський для розгляду справи імміграції. Цей комітет переслухував представників КУК і одночасно з ними "до ока" большевиків, як також поляків цих і тих — і зараз по тім було оголошено, що можна спроваджувати найближчих рідних з обмеженням: батька й матір, сина й дочку /коли самотні/, брата — сестру /коли самотні/ і кожний, якийбудь свояк може спровадити сироту нижче 16 літ. І це було все.

Тепер оце знову Сенатський Комітет, вислухавши думки 24 осіб або організацій та корабельних ліній і промислових установ, — подав урядові звіт, щоб він якнайскорше відчинив двері для "добираної" імміграції з усіх країв: фермерських робітників, промислових робітників і ремісників; щоб скоро повідчиняв в Європі бора "добиральні" й запису: щоб не ждав, аж бажаючі зголосяться, але, щоб

сами урядовці "перецісували" краї й таких бажаючих сами вишукували. Отже, по цім звіті треба сподіватися незадовго оголошення уряду, що до Канади можуть їхати всі ті, що бажають працювати на фермі, у промислі й як ремісники. Перспектива на приїзд матимуть ті свояки - близькі й дальші - і приятелі - таких канад. громадян, які зголосять, що за них подбають. А тих других канада мала б перевезти й заопікуватися ними на свій власний кошт.

На мою думку річ в тім, що в Канаді через війну все запаніло, до праці йти не хочуть / бо можуть ще жити й без праці / а коли й працюють, то при вічних страйках з безкоштовними домаганнями відвшки платні й скорочення годин праці. Нема кому працювати, промисл в застою, річей, що дальше від війни, то менше на ринку. Навіть часописного й усякого іншого паперу не стало на ринку. Отже, рятунок буде в новій іміграції, яка не буде питати скільки платять і яка праця, але з охотою візьметься до праці а за нею пізніше, вишаставшись із грошей, підуть і інші.

-o-o-o-o-o-

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВІЛЬНОЇ АКАДМІЇ НАУК.

У.В.П.Н. приготував до видання цілу серію своїх публікацій. Перш за все приготовлено до друку збірник "Шевченко та його доба" куди входять доповіді з Шевченківської конференції / В.Петрова "Провідні етапи розвитку сучасного Шевченкознавства", Л.Білецького "Шевченко в Яготині" та ін. / Окремо має бути виданий збірник про членів Кирило-Методієвського Братства: Миколи Гулака, Василя Білозерського і Ю.Андрузького.

Археологічна Група У.В.А.Н. приготувала до видання збірник "Праці Першої Конференції 25-28 січня 1946 р.", куди входять 18 доповідей, виголошених на цій конференції. Та ж сама Група приготувала до видання працю П.Курінного та О.Повстенка "Давні плани Києва".

В серії "Наше Минуле" У.В.А.Н. готує до видання "Драгоманівський збірник" з таким змістом: "Матеріали до біографії Драгоманова В.Міяковського, "Листування Лесі Українки з Драгомановим" С.Драгоманова, "Листування В.Антоновича з Ф.Вовком" П.Курінного і "Листи М. Драгоманова до О.Косач - Кривинюк".

В серії літератури мають бути видані "Праці Конференції з нагоди 75 ліття з дня народження Лесі Українки". Зміст: 1/ Д. Дорошенко "Спогади про Лесю Українку", 2/ С. Драгоманов "Спогади про Лесю Українку 3/ Л. Білецький "Лесю Українка і Ольга Кобилянська", 4/ П. Оксаненко "Матеріали до історії "Блакитної Троянди".

В серії "Українське Мистецтво" мають бути видані "Праці Мистецтвознавчої Конференції" з доповідями: П. Курінного "Принципи наукової періодизації історії українського мистецтва", В. Блавацького "Леся Курбас", Д. Горняткевича "М. Самокиша", Г. Костецького "Перспектива українського фільму" і О. Повстенка "Бароко України".

У.В.А.Н. підготовляє до видання /друком/ "Книжковий і Журнальний Літопис" під редакцією В.В. Дорошенка, а крім того індивідуальні біографії Л.Т. Білецького, Д.І. Чижевського і А.П. Животка, в серії "Бібліологія та бібліографія".

20 вересня в Байройті відбулася наукова конференція Мовознавчої Групи У.В.А.Н., на якій було прочитано доповіді: проф. Д. Чижевського "Проблеми вивчення поетичної мови" та "Передісторична поетика української літератури", проф. Чапленка "Межі й можливості новостилу", проф. Я. Рудницького "Поетичний наголос", проф. З. Лева "Поетика Святого Письма" і проф. В. Кисілевського "Бурлескна мова "Енеїди" Котляревського.

В першій половині листопада відбудеться в Авґсбурзі друга конференція "Групи перед-та ранньої історії У.В.А.Н."; на цій має бути обміркована справа вироблення української перед історичної та археологічної термінології та передбачається особливу увагу звернути на допоміжні дисципліни /генеологія, ографістика, геральдика/ і закласти окрему групу Етнографії.

Слідом за цією конференцією відбудеться в Авґсбурзі чергова конференція Історичної Групи, присвячена Гетьману Івану Мазепі з доповідями Д. Дорошенка, Б. Крупницького, Ол. Оглоблина й Д. Оляничина.

-o-o-o-o-o-o-o-

Від РЕДАКЦІЇ.

Всі листи і гроші для редакції "Українського Літопису" просимо надсилати на адресу: Авґсбург III. Шлісфак 4.

П. Погасій.